

МОТИВАЦІЯ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЧЕРЕЗ МЕТОДИ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Марциняк-Дорош О.М.

Львівський інститут

Міжрегіональної Академії управління персоналом

У статті представлено аналіз результатів дослідження по методу активного навчання, які вказують на високу ефективність навчання серед учнів. Також дані методи творчо розвивають вчителя. Представлено деякі вправи з цього методу та способи їх проведення серед учнів. Учень самостійно шукає матеріали та обговорює їх з класом. За процесом навчання наглядає вчитель та коригує, якщо дискусія вичерпується.

Ключові слова: методи активного навчання, учень, вчитель, дискусія, творчість, знання, тренінг прийняття рішення.

Постановка проблеми. Реформа освіти призвела до поступового відходу від енциклопедичних знань до активізації учнів до творчих дій та креативності. Також досі всі знання учень брав від вчителя, але тепер може сам шукати знання, а з вчителем вчитись їх застосовувати. Це полегшує у значній мірі пристосування молодого людини до життя у суспільстві, де є надмірний потік інформації, тому потрібно її швидко рангувати по важливості та при цьому приймати швидкі і успішні рішення в умовах стресової конкуренції. Впроваджуючи активізуючий метод навчання варто пам'ятати теж про психологічні підвалини сприйняття, вибору, концентрації та автодисципліни до вимог щоденного життя.

Аналіз досліджень. Одним з найважливіших завдань шкільної освіти є формування в учнів тривалих та сильних мотивів до навчання як фундаменту до самовдосконалення та самовиховання. Зміни в українській освіті варто спрямувати на переформування позиції учня з пасивної (отримування інформації від вчителя) до активної (самостійний пошук інформації та поділ нею з іншими учнями), що значно розширить засоби саморозвитку молодого людини [2, 3]. Використання активних методів корисно діє не тільки на учня (самостійно здобути знання триваліше), але й на вчителя – позиціонуючи його як дослідника та творця [1]. Метод активного навчання це цільовий та систематичний спосіб роботи вчителя з учнем. Це дає можливість не тільки отримувати знання але й уміти їх застосовувати. Активуючі методи потужно впливають на набування та розвиток універсальних вмінь, а також збільшують ініціативність учнів у процесі навчання [4, 6, 9].

Мотиваційний процес – це процес керування діями людини з метою досягнення нею певних цілей. Дуже великий вплив на ефективність на навчання має самооцінка учня, яка у великій мірі залежить, які від вчителя, так і від виховання батьків. У дослідженнях Центру Практичного Навчання [5] виявлено залежність. Чим вища самооцінка учня, тим він отримував вищі бали по навчанню, крім того ці діти ставили собі вищі вимоги, мали меншу потребу у підтримці однокласників, менше переймалися поразками та формували більш реалістичний спосіб сприйняття оточуючого світу. Також учні оцінили на високому рівні, що мотивуючими чинниками для них є зацікавлення, амбітність та прагнення здобути знання – 42%. А дещо нижчий результат 36% виявлено у такій причині як особистість вчителя, чи вчитель вміє зацікавити учнів, чи цікаві лекції [7, 10].

Результати дослідження С. Куперсмита [8] вказують на однозначну залежність між стилем виховання батьками своєї дитини та рівнем самооцінки та успішності в школі. Авторитарний стиль виховання призводить до того, що дитина отримуючи вказівки

від батьків не вчиться сама приймати рішення, а з неї формується чудовий виконавець. Демократичний стиль виховання передбачає формування відчуття важливості та компетентності у дитини, що є добрим фундаментом для розвитку мислення та прийняття рішень, які покращать адаптацію дитини до нових умов [5].

Дані з досліджень вказують, що більшість людей пам'ятає:

- 10% того що чує на ЛЕКЦІЇ.
- 20% того, що бачить на ПРЕЗЕНТАЦІЇ.
- 40% того, про що розмовляє на ДИСКУСІЇ.
- 90% того, що робимо на ПОСТАНОВЦІ [11, с. 57].

Невирішеними частинами психології навчання є труднощі у впровадженні нових технік навчання. Вчителі не мають зовнішньої мотивації до змін, а учні звикли просто копіювати текст іноді його й не читаючи. Потрібні сучасні тренінги та проекти, які б як творчо так і фінансово підтримували вчителя у прагненні міняти свої навички викладання та навички учня до навчання.

Метою цієї праці є аналіз тих методів та чинників, які мотивують учня до навчання. В особливості це дослідження того, які методики допомагають покращити мотивацію до навчання, та які саме методи є корисними у різних процесах навчання.

Виклад основного матеріалу. Активні методики навчання – це у більшій мірі групові техніки, які активізують сприйняття та активність учня, що значно полегшує процес навчання як для учня так і для вчителя [4].

З даних опублікованих Фондацією ім. Стефана Баторія виникає, що метод активного навчання впливає на кількість присвоєних знань у значній мірі. Тому застосування цього методу призводить до:

- Підвищення рівня успішності у навчанні та викладанні,
- Можливості мотивування учнів до дій,
- Розвитку творчого мислення, креативності вчителя,
- Інтеграція знань з різних предметів,
- Вміння спілкуватись та співпрацювати в групі,
- Вміння організовувати роботу власну та інших [3, с. 98].

Застосування активних методів розвиває зацікавлення, кожному учневі дає можливість участі в дидактичному процесі проявити себе, полегшує присвоєння знань, підтримує у прагненні до успіху [1].

Опис методик

Активізуючий метод навчання має вирішальний вплив на набування та розвивання учнями універсальних вмінь адаптації до надміру інформації в навколишньому оточенні. Даний метод підвищує активність учня в процесі навчання.

В літературі метод активного навчання поділяють на: активізуючі методики, методики надання інформації, практичні методики та програмні методики. Активізуючі методики це: аналіз SWOT, буря думок, дебати за та проти, драма, дерево рішень, дискусія та всі її форми, мета план, біографічний метод, симуляція, покер критеріальний, робота в групах, шість думаючих капелюхів [2, 6, 8].

Методики надання інформації: опис, оповідання, повчальна розмова. Практичні методики: методика проекту, порт фолію, історична прогулянка. Програмні методики: робота з картою, робота з підручником [5]. У статті будуть подані не всі методики з причин великого обсягу матеріалу.

Аналіз SWOT (strengths – сильні сторони, weaknesses – слабкі сторони, oportunities – шанси, threats – загрози). Методика групового аналізу та оцінки певної проблеми чи події. Допомагає у прийнятті рішення. Має три етапи: визначення проблеми, робота над проблемою, визначення спільної думки.

Буря думок – це техніка самостійного, групового та творчого мислення. Цілий клас подає свої думки як розв'язати певне питання.

Дебати за і проти – аналіз аргументів за та проти. Вчитель ділить клас на дві групи, дає тему та час на дебати. Далі оцінює якість та кількість аргументів. Напр. чи розбудувати в Україні електрику на сонячних батареях?

Драма – це активізуючий метод, де знання учня поєднують з його емоційними переживаннями, що додатково значно стимулює запам'ятовування. Також Драма розвиває інтелект та абстрактне мислення, дозволяє ділитись своїми враженнями та думками [5].

Дерево рішень – це графічне представлення процесу прийняття рішення, завдяки якому учні краще зрозуміють взаємозалежності між проблемами та їхніми наслідками. Графічне представлення має фундаментальні елементи прийняття рішення: визначення проблеми, пошук різних способів розв'язання, визначення позитивних та негативних наслідків кожної можливості та прийняття рішення.

Дидактична дискусія – це обмін поглядів учасниками групи на подану тему, що допомагає навчитись учневі формувати своє бачення та поважати думку співрозмовника. Дидактична дискусія має вісім різновидів:

1. Багаторазова дискусія – застосовують при потребі аналізування широкої теми. Напр. Причини відмінностей клімату на землі.

2. Дискусія при круглому столі – свобідний обмін поглядами між учнями та вчителем. Напр. Оціни свою область в світлі адміністративного порядку.

3. Панельна дискусія – це дві групи учнів. Де одні експерти, а другі слухачі (які можуть задавати питання), а вчитель контролює перебіг.

4. Дискусія оцінювання – це модифікована версія опитування учнів, де учні оцінюють учня-доповідача на шкалі успішності по різних параметрах [7].

5. Методика метаплану – це графічне представлення перебігу дискусії на певну тему утворюючи плакат з даними. Кожна група представляє плакат, а потім відбувається дискусія. Напр. Які проблеми виникають у мешканців Індії? Методика має свій графічний план:

- Тема
- Як є насправді?
- Чому не є так як має бути?
- Я має бути?
- Висновки

6. Снігова куля або пірамідна дискусія – дозволяє кожному учневі виражати свою думку та приймати думку опонента. Початково учні розв'язують задану проблему самі, а потім групуються у «тіми» (англ. «teams») по 2-8 осіб та діляться своїми баченнями [2].

Біографічна методика – використання біографії історичних постатей. Біографія грає роль ситуаційного опису, а висновки використовуються у розв'язанні фікційних проблем. Суттю методики є вивчення історичної постаті та засвоєння норм моралі на прикладі героя історії.

Метод семінару або зустріч науковців – це метод побудований на пара науковій темі компетентних відповідей. В цьому методі важливими є знання здобуті попередньо учнем. Напр. Чому Азію можна назвати континентом контрастів [1].

Метод активного опису – це повне залучення учня до творчого процесу. Є чотири підтипи:

1. Роз'яснюючий опис – за допомогою рисунку, схеми, таблиці чи графіка учні визначають особливості явища, процес формування, пояснення суті чи механізм певного процесу, де вчитель дає настанови та подає завдання.

2. Класифікаційний опис – підчас інтерпретації графічних презентацій учні творять плакат, де порядкують отриману інформацію. Напр. Етапи розвитку людини.

3. Техніка лінії часу – це візуальне представлення проблеми на континуум часу. Напр. найважливіші події в історії України.

4. Підтверджуючий опис – учні з вчителем вияснюють певні проблеми, явища чи процеси та використовують для цього графічні презентації: рисунки, малюнки, символи, гасла. Напр. Залежність рівня економіки від зовнішніх та внутрішніх чинників [4, с. 146].

Ментальні карти – так звані карти пам'яті. Методику використовують для подавання чи доповнення нової теми. Це методика візуального представлення інформації за допомогою рисунків, символів, зворотів та гасел. Напр. Сахара – найбільша пустеля світу.

Методика випадку – це інтерпретація певних подій, реальних чи надуманих. Ця методика вчить, що ніколи нема лише одного рішення, завжди є альтернатива. Її можна використовувати для творчого аналізу. Швидкі висновки можуть призвести до компрометування, кривди та й бути не правдивими. Напр. Яке розв'язання найкраще у цій ситуації?

Діамантове рангування – це техніка, яка допомагає виявити рівень важливості в ієрархії пріоритетів. Діти співпрацюючи спільно визначають, що поставлять на першому, другому та ін. місцях. Напр. Джерела енергії та їх застосування.

Дидактичні ігри – це методика, яка поєднує елементи навчання та гри, в якій учні охоче беруть участь. Добре реалізовані ігри виконують наступні цілі:

- Дають знання
- Формують відчуття простору
- Розвивають зацікавлення предметом
- Збагачують уяву
- Розширюють інформаційні ресурси
- Приваблюють до занять учнів

1. Ігри – симуляції – формують бажану дійсність та вчать адаптуватись у даній дійсності.

2. Ігри для прийняття рішень – формування вміння приймати рішення самостійно та за короткий час та в умовах високого рівня стресової конкуренції [10, с. 94].

Практичні заняття в місцевості – допомагають набувати та застосовувати різні інтелектуальні та

технічні вміння, а також вміння узагальнювати та застосовувати їх у конкретних випадках. Напр. спостереження, експерименти, інтерв'ю.

Практичні технічні вправи – полягають на підвищенні вмінь у користуванні різними методами, технічними засобами та техніками. Напр. вимірювання висоти, виконання плану, карт, діаграм, рисунків та ін.

Методика симуляції – полягає на інсценізації тих подій, що були в історичній довідці. Учні беруть участь у стимуляційному представленні відтворюючи ролі героїв та подій цієї історії. Учні повинні опанувати історичні факти під час гри.

Шість думаючих капелюхів – ця техніка дозволяє творчо розв'язувати труднощі. Це можливість подивитись на завдання з різних сторін. Кожен капелюх це інша призма, в капелюсі може бути одна людина. Нижче наведено функції капелюхів:

Синій капелюх – лідер групи, тримає дистанцію та керує процесом.

Білий – що можна сказати на підставі поданих фактів та цифр.

Червоний – що відчуваю в цій ситуації, керуючись емоціями чи інтуїцією.

Жовтий – Які користі виникають з цієї ситуації, оптимістичне ставлення.

Зелений – як можна використати цю ідею, оригінальні розв'язання.

Чорний – які існують небезпечні моменти, песиміст, бачить тільки негативні моменти та критикує [9, с. 87].

Висновки. Цей метод є не простішим, але має величезну цінність. Його метою є не тільки розвивати навички читання та розуміння складних текстів, наприклад. Юридичних чи економічних, а також вміння самостійно шукати інформацію, необхідну при роботі в дорослому житті. Використовуючи газетні статті та ознайомлюючись із статистичними даними, учні практикують навички пошуку та підбору інформації та критичного аналізу. Крім того, дізнаються, як оцінити їх достовірність. Під час читання історичних джерел вчать аналізувати історичний контекст, специфіку епохи, політичну ситуацію, а якій повстало це джерело, ким був її автор, і т.д.

Пропозиції. Методи описані в цій статті можна використовувати як у роботі в садочку з маленькими дітьми, у школі з учнями різної вікової категорії, університеті по всіх напрямках навчання, на роботі у тренінгах підвищення кваліфікації. Всюди, де потрібно щоб особа вміла шукати інформацію, відфільтрувала найпотрібніші дані та вміла їх об'єктивно, доступно та цікаво представити.

Список літератури:

1. Arends R.I. *Uczymy się nauczać*. Warszawa. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1998.
2. Cofer C.N. Applej M.: *Motywacja. Teoria i badania*. Warszawa. PWN, 1982.
3. Czaińska Z. Wojtkowicz Z., *Aktywne metody w edukacji geograficznej*. Toruń. Stowarzyszenie Oświatowców Polskich. 1999.
4. Faure E. i inni.: *Uczyć się, aby być*. Warszawa. Międzynarodowa Komisja ds. Rozwoju Edukacji. 1985.
5. Fontana D. *Psychologia dla nauczycieli*. Poznań. Zysk i S-ka Wydawnictwo. 1995.
6. Gała A. *Wybrane zagadnienie z psychologii wychowawczej*. Wrocław. Wydawnictwo św. Antoniego. 1994.
7. Karlik B. *Gry dydaktyczne w nauczaniu geografii ODP*. Tarnobrzeg. CODN. 1995.
8. Włodarski Z. *Psychologia wychowawcza*. Warszawa. PWN. 1994
9. Putkiewicz Z.: *Motywy szkolnego uczenia się*. Warszawa. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych. 1981.
10. Putkiewicz Z.: *Uczenie się i nauczanie*. Warszawa. Nasza Księgarnia. 1979.
11. Wawrzyniak L. *Uwagi o kształceniu motywacji do uczenia się*. Warszawa. Życie Szkoły, 1991.

Марциняк-Дорош О.М.

Львовский институт

Межрегиональной Академии управления персоналом

МОТИВАЦІЯ К САМОСОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ЧЕРЕЗ МЕТОДЫ АКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация

В статье представлен анализ результатов исследования по методу активного обучения, которые указывают на высокую эффективность обучения среди учащихся. Также данные методы творчески развивают учителя. Представлены некоторые упражнения из этого метода и способы их проведения среди учащихся. Ученик самостоятельно ищет материалы и обсуждает их с классом. За процессом обучения наблюдает учитель и корректирует, если дискуссия исчерпывается.

Ключевые слова: методы активного обучения, ученик, учитель, дискуссия, творчество, знания, тренинг принятия решения.

Martsynyak-Dorosh O.M.

Lviv Institute

Interregional Academy of Personnel Management

THE MOTIVATION FOR SELF-IMPROVEMENT THROUGH ACTIVE LEARNING METHODS

Summary

This article presents the analysis of research on active learning method, which indicates the high efficiency of learning among students. Also, these techniques creatively develop teacher. Presents some exercise with this method and how they conduct among students. Pupil yourself looking materials and discuss them with the class. For the learning process is supervised by a teacher and corrects if the discussion is exhausted.

Keywords: methods of active learning, pupil, teacher, discussion, creativity, knowledge, training decision.